

Kaj vse je na tehnicni

Začeti javno razpravo o drogah, pomeni strpno odpravljati nesporazume, predsodke in sprenevedanja, ki so dejanski predmet pogovora vsakokrat, ko potlačena tema zagleda luč javnega preverjanja. Še zlasti to velja za droge. Kot bi govor o drogah kazal nekaj tega, kar sicer pripisujemo drogi. Beseda droga lahko tudi v najbolj suhem znanstvenem govoru pri poslušalcih prebudi fantazijo in najmočnejša čustva. Grozo, stud, obup, pomilovanje in gorečnost prizadevanj, da bi gorje zapadlosti drogi odpravili ali omilili. Za odvisnika je neubranljiva skušnjava droga, za mnoge, ki to niso, je to s strastmi prežet govor o drogi. Ali nasprotno, popoln molk. V skušnjavi smo, da imamo naša čustva do drog za posvečena. Tudi v tem smo podobni odvisnikom. Za sveta jih imamo, ker drogo enačimo z Zlom, tako kot je za zasvojenega droga edino Dobro. Soglasje o tem, da je droga Zlo brez ostanka, je tako obče in tako trdno, da je klic k vojni proti drogam obsojen na uspeh. Mnogi bodo pritekli, pripravljeni na boj. Kot že mnogokrat poprej, ko je šlo za sveto stvar. Kot že mnogokrat poprej, ko je šlo za droge. Vojno proti drogam nekateri imenujejo najdaljšo vojno XX. stoletja. Prej uživanje drog ni bilo problematično, ker je bilo omejeno na elitne kroge in ni zadevalo vseh plasti družbe kot danes. Še veliko poprej, v tradicionalnih družbah, so bile droge del rešitve in ne del problema. Bile so sredstvo odganjanja Zla in medij spoznavanja Dobra. Moderna vojna proti drogam se začne leta 1912 s sprejetjem prvega mednarodnega dokumenta, ki državam podpisnicam priporoča prohibiranje opiatov. Danes, ko po mnogih bitkah praznujemo 80-letnico modernega prohibicionizma (in 150-letnico konca prve opijske vojne), je bilanca porazna: zdi se, da se vojna v zadnjem času šele dobro razplamteva, velja ocena, da je sovražnik močnejši kot kdajkoli poprej, vse pogostejše se infiltrira v naše vrste in vanje seje zmedo, preplah in smrt. Pripravlja se nova ofenziva. Kam usekati? Kje poskušati preboj? Strategiji bitke, ki je pred nami, bi morali predložiti resno analizo vseh preteklih porazov, kajti vtis je, da imamo opraviti z mitičnim Antejem, antičnim junakom iz Afrike, ki je svojo moč črpal iz stika z zemljo in se je vsakokrat, ko ga je nasprotnik zbil na tla, dvignil močnejši kot prej. Čas je torej za tehten premislek in ne za akcijo, da ne bi spet usekali mimo. Terjajo ga razmere: preveč so urgentne, da si ga ne bi vzeli.

Obstajata vsaj dve globalni strategiji boja proti drogam. Prva skuša droge fizično odstraniti iz prometa. S presekanjem žile dovodnice skuša preprečiti njihov dotok na tržišče. Zanj se zavzemajo predvsem organi represije. Radikalnejšo obliko te strategije so razvile ZDA, ki so boj proti trgovini razširile na sfero produkcije in so svoj ekzorcizem, kot se vesili spodobi, preselile tudi onkraj svojih meja, v dežele proizvajalke. Morda drži teza zagovornikov te naravnosti, da bo zmanjšana ponudba zmanjšala tudi povpraševanje, vendar svoboden pretok blaga, storitev in ljudi tudi narkomafiji daje veliko manevrskega prostora. Možnosti za uspeh mednarodne policije v boju proti njej so zaenkrat 1:9.

Druga strateška usmeritev je veliko subtilnejša. Prepričana o nezadostnosti preproste ekonomske logike ponudbe in povpraševanja, skuša ekonomiko svetovnega tržišča drog razložiti z drugega konca, začneja pri povpraševanju in onkraj njega, v njegovih motivih. Ponudba ne more biti vzrok povpraševanja, se strinjajo njeni

zagovorniki, vsaj ne edini, prej bo res narobe: ponudba najde kupca, ker je po blagu dovolj močno povpraševanje in ker blago zadovoljuje. Od tod potreba po analizi vzrokov povpraševanja, ki so lahko v družbi in v posamezniku, lahko so socialne narave (patogeno socialno okolje) in psihofizični (npr. rizična osebnost). Ta pot vodi v odkrivanje biopsihosocialnih dejavnikov širjenja drog, povezanih v ekonomijo želja in užitkov, ki jih ni mogoče razumeti znotraj blagovne ekonomije. V tej diagnozi in množici strateških različic, ki se nanjo opirajo, se gnetejo skoraj vsi drugi pristopi. Med njimi so dominantni medicinski, tudi sami zelo razvejani, saj segajo od psihiatrije do socialne medicine. Vsa ta razhajanja glede ciljev in sredstev boja proti drogam niso nujno izstop iz delitve sveta na dobrega in zlega: proti absolutnemu Zlu smo pač v totalni vojni in v njej so vsa sredstva dobra. Dodati pa velja, da se vsi analitiki tega področja vsaj v načelu strinjajo, da je preprečevanje ponudbe danes lahko samo dopolnilo osrednji usmeritvi v seznanjanje s tveganji, v preventivo in zdravljenje.

Kaže, da se tudi pri nas lotevamo izvedbe široko zastavljenega programa ukrepov proti širjenju drog. Po tem, ko so bile pri nas vsaj deset let nevredne pozornosti javnosti, je prišlo do preobrata in v zadnjem času vlada zanje silno zanimanje. Kaj reči ob tem obratu za 180 stopinj? Lahko se na primer vprašamo, ali ni vsaka temeljita informacijska kampanja kolosalna propagandna akcija ZA droge na stroške davkoplačevalcev. Strokovnjaki za marketinško komuniciranje vedo, da je vsako javno imenovanje ali prikazovanje izdelka, vključno s popularizacijo negativnih stališč do njega, lahko njegova promocija, še posebno, če je bil izdelek pred tem ciljni publiki neznan. Široko zastavljena informacijska akcija o drogah bo dejansko dosegla in potisnila v skušnjave tudi take, ki jim pred tem še na misel ni prišlo, da bi posegli po njih. Je že zato usmeritev v preventivo vredna obsodbe? Ne. To je edini izhod iz nenormalnih razmer, ki ga nujno še označuje nenormalnost izhodišča. Vendar je hkrati to lahko tudi korak k normalizaciji našega odnosa do problematike uživanja drog.

Lahko bo tako, ni pa nujno. Droge v našo javnost ne vstopajo prvič. To se je zgodilo že pred približno dvajsetimi leti, brez resnejših posledic, in lahko se spet. Vendar se je v teh dvajsetih letih nabralo za cel svet novosti. Takrat se je pri nas širilo predvsem uživanje marihuane, igla in t.i. trde droge so bile redkeje navzoče. O drogah se je na splošno vedelo veliko manj. V strokovni javnosti je tedaj brez omembe vrednih nasprotovanj obveljala teza o nujnem prehodu od jointa na iglo. Tedaj se nikomur ni zdelo vredno resno zastaviti vprašanja primerjalnih prednosti prohibicije. Zastrahovalna strategija je bila še uspešna. Danes je marsikaj drugače. Takrat je droga prodrla med dijake, danes ni več redkost med osnovnošolci. Takrat je to bila trava, danes se govori o epidemiji uživanja heroína. Takrat do droge ni lahko prišel, tudi kdor si jo je želel, danes se ji težko izogne, tudi kdor ki se ji hoče izmakniti. Srednješolci se očitno skoraj ne morejo več izogniti vsaj posrednemu stiku z marihuano. Prve raziskave na ljubljanskem in obalnem območju kažejo, da je marihuano poskusil poprečno vsak tretji dijak. Rezultati istih raziskav po letnikih kažejo dve težnji: po nižanju poprečne starosti mladih ob njihovem prvem eksperimentu z drogo in po širjenju njihove populacije. Skoraj vsi ti dijaki lahko z lastno izkušnjo učinek marihuane primerjajo z učinkom alkohola in tobaka. Teh bržkone ne bo več mogoče zlahka zastrašiti. Ko so že premagali mejo med ilegalno in legalno drogo, je veliko možnosti, da tudi zastrahovanju z iglo ne bodo več verjeli. Vsaj del mladih je z izgubo verodostojnosti prepovedi marihuane gotovo nehal verjeti tudi v svarjenja pred drogami nasploh. Droga, nekoč mamljiv ali grozljiv

kuriozum, je za današnje mladostnike postala mamljiva ali grozljiva, še največkrat pa indiferentna vsakdanja banalnost, sredi katere odraščaaš.

V teh dvajsetih letih so se spremenile tudi nekatere druge okoliščine, povezane z ureditvijo problema drog. Vmes je prišlo do liberalizacije življenjskih stilov, vmes so se zgodila civilno družbena gibanja za zaščito pravic takšnih in drugačnih z družbenega obrobja, ki so okrepila razumevanje demokracije kot zaščite manjšin, vmes je generacija izpred dvajsetih let dočakala štirideseto, predvsem pa, vmes se je pojavil aids, ki na novo ponderira presojanje marsikaterih naše močno zakoreninjenih navade. Aids terja nove smernice v politiki javnega zdravstva, v prvi vrsti pa v regulaciji poseganja po drogah.

Seropozitivnost, ki se s tvegano souporabo igel in s pretakanjem tekočin iz brizge v brizgo širi med junkiji, se lahko s spolnim odnosom prenaša tudi na zdravo družbo. Kakovost življenja odvisnika, ki je bila pred aidsom za družbo še moralno vprašanje, se je z aidsom spremenila v vprašanje interesa. Aids je eden ključnih elementov, ki je spodbudil premestitev poudarka od terapij odvisnih k preventivskemu delovanju na različnih ravneh (govorimo o primarni, sekundarni in terciarni prevenciji, pri čemer najširši krog zajema vzgojo za zdravje vseh članov družbe). Jedro te usmeritve je prizadevanje za "prezervativacijo družbe" pred drogami in aidsom. Sredstvo doseganja tega cilja pa predvsem seznanjenost vseh o tveganjih s poseganjem po drogi. Zlo, ki ga poznamo, je pol manjše, trdi ta razsvetljenski pristop. Če ga dobro spoznamo, morda celo preneha biti zlo.

Zaradi aidsa nam ne more več biti vseeno, kako odvisnik ravna s svojo dozo. Od tod nujnost t.i. terciarne prevencije za redne intravenozne uživalce; od tod nujnost drugih zdravstvenih dejavnosti, katerih cilj ni več trajna opustitev drog pacientov-odvisnikov, temveč preprečevanje najtežjih oblik zdravstvene škode, med drugim aidsa. Medtem ko je pred aidsom družba uživalce lahko ločevala v specializirane zdravstvene ustanove, v kaznilnice in v njihove narkomanske kroge, pa po njem zaenkrat ne poznamo absolutne virusne obrambe.

Svetovna zdravstvena organizacija, glavni tvorec svetovnih okvirov politike do drog, je zaradi te nevalgicne točke že spremenila svoje smernice in zdaj priporoča tudi strategije zmanjševanja škode. Medtem ko je bila pred aidsom, ko je bilo tudi uživalcev manj, v ospredju dolgotrajna zdravstveno intenzivna oskrba, ki je pacientu vsiljevala popolno opustitev uživanja drog, pa danes, ko je uživalcev več, zdravstvene službe te ponudbe ne zmorejo več. Poleg tega so v zdravstvu spoznali, da je zdravljenje te vrste lahko uspešno samo ob neomajni odločitvi pacienta; ta pogoj pa v veliko primerih ni izpolnjen. Od tod usmeritev k zdravstvenim ponudbam, ki svojih storitev ne pogojujejo več s popolno odpovedjo drog. Do podobnega razlikovanja različnih ravni uživanja drog prihaja pri delu represivnih organov in v sodstvu. Ne policija ne sodišča ne zapor ne dohajajo širjenja trgovine na drobno med uživalci-preprodajalci in se zato usmerjajo k selektivnemu pregonu in kaznovanju. Resno jih zanimajo samo "velike ribe". Vsem tem institucionalnim premikom v spoprijemu z drogami je skupno, da so deviantnost, povezano z drogami, kategorizirali na bolj in manj škodljivo in problematično, del poseganja po drogah pa so te institucije vede ali nevede, s samostojno presojo pristojnih ali zaradi prezaposlenosti z reševanjem pomembnejših vprašanj, sprejele kot dejanskost, ki je ni mogoče v kratkem spremeniti in s katero je treba računati tudi v prihodnje. Zlo svoje osnovne narave sicer ni spremenilo, vendar ni več Zlo brez ostanka. Tudi Zlo

se je diferenciralo in postalo večje ali manjše.

V primerjavi s sedemdesetimi leti terja naš čas bolj pretanjene razločke, prinaša večjo diferenciacijo, pluralnost in pragmatičnost. Ob ohranjanju tradicionalnih zdravstvenih metod se tako uveljavljajo nove, ki uživalcu ponujajo izbiro in mu s tem vračajo enega od atributov človeškega dostojanstva. Socialno integriranega, ekonomsko preskrbljenega uživalca na primer ne gre obravnavati enako kot mladostnika, ki je odvisnost začutil, še preden se je dobro ovedel svojega imena. Utrjuje se spoznanje, da vsak uživalec še ni odvisnik, vsak odvisnik še ni družbeno problematični odvisnik, vsak družbeno problematični odvisnik pa še ne pacient. (Ali polnoletna oseba lahko postane pacient brez svojega pristanka oz. pobude, ne da bi mu pred tem prisodili zmanjšano odgovornost? Ali pripisovanje zmanjšane odgovornosti uživalcu-odvisniku ne bi dodatno ošibilo njegovega jaza in ga razbremenilo odgovornosti med drugim tudi za svoje zdravje, za dosego katerega je - s tem se strinjajo vsi terapevti - najnujnejša prav krepitev volje in drugih zdravih sil jaza?) Navsezadnje je uživanje vseh sicer prepovedanih drog pri nas de iure še vedno dovoljeno, in s tem je dana tudi minimalna pravna podlaga za medicinsko razumevanje samopredpisovanja uživanja mamil kot samozdravljenja. Vendar zgolj minimalna: člena kazenskega zakonika, ki obravnavata kazniva dejanja v zvezi z mamili, imata v točki 33. člena Zakona o proizvodnji in prometu z mamili tipično rezervno pravno sredstvo, ki po potrebi skozi stranska vrata uvaja možnost kaznovanja tudi samih uživalcev. Tudi sicer je razlikovanje med prekrškom in kaznivim dejanjem stvar arbitrarne odločitve pristojnih. Skodele na tehtnici pravice lahko pri nas, kar zadeva droge, torej vsak hip divje zanihajo.

Tako. Skušala sva orisati giblivi kontekst, ki tvori scenografijo prihoda drog v slovensko skupščino, kjer naj bi stroki prižgali zeleno luč za postavitev temeljev nove celovite strategije reševanja problema zlorabe drog. Pa se velja še enkrat vrniti k najpomembnejši prvini tega konteksta. Nasproti vsem pravnim, zdravstvenim in etičnim razločkom in dilemam, ki zaposlujejo stroko, trdoživo vztraja preprosto dejstvo, da pri veliki večini volivcev informacija, da je v zadnjih sedmih letih dvajset mladih Slovenk in Slovencev umrlo zaradi mamil, učinkuje povsem drugače kot informacija, da jih je v istem času enako veliko umrlo v slovenskih gorah (da ne omenimo slovenskih cest). Za večino ljudi je droga še vedno droga. Ena, nedeljiva in vedno sebi enaka. Igla, kokain, marihuana, saj je isto. Razdejanje. Smrt. Stigmatično podoba Zla. Celotnemu kompleksu razvejanih in razplastenih strokovnih realnosti o uživanju in odvisnosti od drog stoji nasproti sveta preproščina pogovornega poseganja po drogi, samostalnemu ženskega spola v ednini. Droga v ednini je vedno ilegalna. Ko slišimo droga, vidimo brizgo in beli prašek zapakiran v prozornih vrečkah, nikoli znanca alkoholika, teto tabletomanko in nenazadnje našo jutranjo kavo, ki jo spremlja cigareta. Tudi zato je ne prepoznamo, ko zaide v šolske klopi: droga, to nismo mi, to so vedno drugi. Druga zavajajoča posplošitev, ki gre z roko v roki s prvo in skupaj kot primež stiskata javno razpravo o drogah, je sklicevanje na stroko. Droga in stroka, obe v ednini. Upava, da sva dovolj jasno pokazala, da je strok, ki se ukvarjajo z drogami, veliko, da vlada tudi v strokah pluralizem teorij in da med njimi ni nobene, ki bi si lahko lastila zadnjo besedo pri sprejemanju političnih odločitev. Če bi katera to storila, bi to bila uzurpacija. Tako kot ni droge, tudi ni stroke o drogi. Narkomanologije ni.

Namenoma sva drogo in stroko v ednini večkrat retorično zlorabila tudi v tem uvodniku in veselilo naju bo, če je to koga neprijetno vznemirilo. Na drugi strani sva

prepričana, da bo vsaj tistim, ki so mirno šli prek te jezikovne izbire, ta knjižica poučno branje. Droga v ednini ločuje dva svetova, enega ilegalizira, izobča in stigmatizira, drugega vnaprej oprošča vsake krivde in ga tako na najboljši način opremlja za vlogo tožnika. Težava je v tem, da ta razcep ni najbolj skladen z novimi zdravstvenimi smernicami. Ob poskusu zdravstvene preusmeritve, ki zahteva celovito socialno-varstveno in medicinsko nadziranje razmer med uživalci in kolikor je mogoče tudi njihovo ponovno družbeno vključitev, se nam otepajo učinki dolgoletne prohibicijske politike, ki je simbolno ločila farmakološko primerljive odvisnosti. Preden bo uradno stališče slovenskih zdravnikov, da nikotin povzroča sindrom odvisnosti, ki je po medicinskih kriterijih povsem primerljiv z odvisnostjo od prepovedanih drog, preniknilo v glave ljudi tako trdno kot strah pred drogami... In vendar je odvisnost od cigarete zaradi učinkov pasivnega kajenja iz zdravstvene perspektive najbolj neposredno socialno škodljiva odvisnost.

Zato moramo poleg "edukacije edukatorjev" za vprašanja odvisnosti misliti tudi na (samo?)vzgojo javnosti, ki jo je dosedanja dolgoletna stigmatizacija drog oblikovala z izmenjavanjem obdobjev senzacionalističnih medijskih izbruhov in popolnih molkov. Od ljudi zahtevamo največ. Od nekoga, ki je bil vzgojen v veri, da prepovedane droge nimajo nič skupnega z alkoholom, zdaj zahtevamo iskanje skupnih imenovalcev, strpnost in sprejemljivost do drugačnih opojnosti. O tem, kako velika je ta zahteva, pričata neuspela poskusa ustanovitve zdravstvenih skupnosti na Krogu nad Sečovljami in na Planini, ki so ju referendumsko preprečili krajan; povsem enako torej kot v primerih, ko je šlo za radioaktivne odpadke.

Nasprotujoče si težnje ne označujejo razprave o drogah samo pri nas, temveč tudi v svetu. Pregled posameznih evropskih zdravstveno-socialno-pravnih rešitev vprašanja drog pokaže zamotano sliko. Prohibicija ji resda daje pečat, vendar obstajajo v posameznih državnih zakonodajah in drugih aktih pomembna odstopanja, ki kažejo na večje ali manjše stopnje sprejemanja in priznavanja naraščajočega uživanja drog. Novost zadnjih let v Evropi je dopuščanje in legitimnost antiprohibicionističnega stališča do drog v teoretskih razpravah. Odpira se cela pahljača stališč, ki izhajajo iz sprejemanja uživanja drog kot neodtujljive pravice posameznika do iskanja svoje lastne sreče na način, ki se mu zdi najbolj primeren, če to ne ogroža enake pravice drugega, in iz spoznanja, da zakonska delitev drog na legalne in ilegalne ne temelji na presoji farmakoloških posledic, pač pa na kulturnih tradicijah in šegah našega okolja. Te pa, kot nam kaže zgodovina tobaka, niso nespremenljive. Stališča v pahljači segajo od popolne liberalizacije (ki pa niti v najbolj drznih različicah ne predvideva, da bi bile psihoaktivne snovi v rokah branjevk na trgu) prek legalizacije (načelna izenačitev statusa vseh ali dela zdaj prepovedanih substanc na tržišču pod državnim nadzorom) do medicinsko nadzorovanega razdeljevanja dnevniških doz registriranim junkijem in do normalizacije, ki ni nič drugega kot zavzemanje za konkretne, včasih tudi zelo drobne simbolične ukrepe, s katerimi bi v okviru sedanje zakonske ureditve postopoma dekriminizirali zdaj prepovedane droge.

Prvi normalizacijski korak je gotovo prav odpiranje široke javne razprave, ki bo trezno pretehtala argumente za in proti sedanji pravni in zdravstveni politiki na področju drog. Najmanjši temeljni pogoj za sodelovanje v njej bi bilo odvajanje od odvisnosti od droge (od besede, ne od substance). Za prvo silo bo odvajalo že občasno poseganje po slovenskem mamilu, ki ga medicinci ne marajo, zato pa je toliko bolj

priljubljen med pravniki, saj ga najdemo v dikciji kazenskega zakonika. Skupaj z glagolom mamiti (in samostalnikom mama) lahko Slovincem pomeni precej več kot obskurna droga (sicer iz holandskega *droog*, suh). Če se bomo odvadili govoriti o drogi, bo veliko lažji tudi naslednji korak, prehod h konceptu "sindrom odvisnosti od...", ki ga priporoča tudi Svetovna zdravstvena organizacija. Pojem odvisnosti ima to prednost, da ilegaliziranih drog ne diskriminira, je univerzalen koncept, ki ga ne obremenjuje ločnica med dovoljenim in nedovoljenim. Z njim bomo poleg odvisnosti od psihoaktivnih substanc lahko mislili tudi širše, na primer neubranljivo željo po sladkarijah, vdajanje televiziji, računalniškim igram, ljudem, idejam, fantazmam, skratka vsemu, kar nas tako neubranljivo mami, da se nad tem včasih zamislimo in si rečemo: da ni to droga? Meditiranje ob paradoksalni prošnji "Obvarujte me tega, kar si želim" tudi ne more škoditi. Poleg tega bi kazalo slediti Svetovni zdravstveni organizaciji in nadomestiti izraz "zloraba drog" z izrazom "škodljiva raba drog". Prvo dejanje vojne proti drogam je bila beseda. Tudi normalizacija se nujno začneja pri besedah. Vsaka vojna napoved se prej ali slej konča z mirovnimi pogajanjmi. Natakrimo navednice, te prezervative govornih dejanj, tistim izrazom, ki to zaslužijo!

Drugi korak, ki nas usposablja za razpravo, je nekoliko daljši in težji. Če že ne zaradi drugega, vsaj zato, da si bomo dokazali svojo svobodomiselnost, sprejmemo hipotetično možnost zakonske izenačitve dela ali vseh zdaj prepovedanih drog z alkoholom, nikotinom in sedativi (ne pozabimo na pomirjevala!) in primerjalno, v obliki argumentov za in proti, razmislimo o obeh ureditvah. Brez upoštevanja te možnosti si je težko zamisliti tehtno razpravo o politiki do drog. Za narod, ki je na svoje menjalno sredstvo izpisal verz, v katerem je "vince" tisto, "ki utopi vse skrbi/ v potrlih srcih up budi", to gotovo ne bo lahko, pa vendar "še en napor, državljani" in čas, ko "ne vrag, le sosed bo mejak", bo gotovo za korak bližji.

Upamo, da smo vam s pričujočo tematsko številko Časopisa v tem priskočili na pomoč. (Mimogrede: gotovo vam ni ušlo, da imate v rokah oblikovalsko zelo prenovljen Časopis; upamo, da vam je njegova nova podoba všeč.) Resnici na ljubo moramo priznati, da smo, tudi če odštejemo vse uredniško izbrane prevode in uredniške vloške, v tej številki nabrali več mnenj in stališč, ki se nagibajo k normalizaciji, kot tistih, ki se zavzemajo za status quo ali celo za večanje neravnovesja med prepovedanimi in dovoljenimi substancami na tehtnici pravice. Rečemo lahko samo to, da smo si pri vabljenju domačih avtorjev k sodelovanju skušali pridobiti vodilne v stroki ali politiki (vse izjave politikov, ki so natisnjene v okvirčkih, so bile izrečene na okrogli mizi v CD junija letos) in tiste, ki nastopajo z novimi argumenti ali dejstvi. Če se kdo počuti odrinjenega, se mu v imenu uredništva opravičujeva. Hkrati vse, ki menijo, da lahko problem drog osvetlijo še drugače, vabiva, naj se nam oglasijo. Uredništvo bo presodilo o možnosti objave številke vseh podpisanih prispevkov, ki jih bo spremljal avtorjev polni naslov in njegova privolitev za objavo v eni prihodnjih številke.

Za konec še kratek poskus argumentiranja za in proti. Med razmišljanji za ohranitev prepovedi "drog" je morda najbolj pogost argument moralne narave. Vsebinsko moralnega argumenta za prepoved drog bi lahko strnili v sklepanje "Droge so zlo. Prepovedati zlo je dobro. Torej je prepovedati droge dobro." Na ravni namenov takšnemu sklepanju gotovo ni kaj očitati. Lahko se strinjamo s prvo premiso, da so nekatere oblike odvisnosti izrazito škodljive, vendar ne s sklepom. Vprašljiva je torej druga premisa. Je res dobro prepovedati zlo? Dobro ga je preprečiti, odstraniti. Vendar

prepovedati ni isto kot odstraniti in oba pojma se prekrivata samo pri moralno trdni osebnosti, kar pa "odvisniki" ravno niso. Da bi dokazali dobre lastnosti prepovedi zla, bi morali pokazati, da ima njegova (pravna in moralna) prepoved tudi dejansko učinke, ki jih obljublja, in da torej odstranja ali prispeva k odstranjanju drog, bolje, da odstranja odvisnost od drog, oziroma krepi neodvisnost ljudi. To pa ni enostavno. Pristaši takšne zakonodajne naravnosti bi morali torej dokazati, da hotenja zakonodajalca tudi v realnosti proizvajajo njim skladne učinke. To bi zahtevalo primerjavo dveh empiričnih realnosti, ki imata ob nespremenjenih ostalih okoliščinah spremenjeno samo eno variabla - družbeno ne/izenačenost "psihoaktivnih substanc". Da bi ju lahko nepristransko primerjali, bi seveda morali biti postavljeni na kako zunanjo točko, ki ne bi pripadala ne prvi ne drugi realnosti. Neuresničljivo. Da bi primerjavo lahko izvedli, nam manjka skoraj vse.

Tu običajno pride do prehoda k naslednjemu argumentu, ki tudi ni brez vsake moralne opore. "Abolicija prohibicije bi bila skok v neznano, tveganje na slepo." Razmere so sicer tudi tu in zdaj iz dneva v dan obupnejše, vendar vsaj vemo, pri čem smo, in to nam je v veliko uteho, bi lahko naprej razpletali vsebino misli, ki znanemu zlu daje prednost pred neznanim, ki je že zaradi tega, ker je neznano, vnaprej obsojeno kot slabše, kar ni nujno res. Ta nenaklonjenost eksperimentiranju pozablja, da so eksperiment tudi sedanje razmere, precej neuspeh eksperiment. Sploh pa je napaka tu storjena že v poudarjanju radikalnosti alternative. V resnici nikoli nismo postavljeni pred izbiro, ko bi v čisti obliki imeli na eni strani povsem znano in povsem neznano na drugi strani. Kot ni res, da vemo vse o tem, kar je, tako ni res, da ne vemo ničesar o tem, kar bi lahko bilo.

Osrednje vprašanje na tehtnici globalne politike do drog mora ostati slejkoprej razmerje zaželenih in nezaželenih učinkov prepovedi. Z drugimi besedami, ključno vprašanje mora biti, ali družbena prepoved vsem prizadetim še vedno uspešno prenaša informacijo o škodljivosti prepovedanega ali pa smo že tako daleč, da ta prepoved med mladimi - beseda je tu predvsem o njih - že deluje predvsem promotivno za prepovedano.

Tudi odgovor na to vprašanje ni dan enkrat za vselej in družba, ki ji ni do tega, da bi jo nekoč obsojali kolaboracionizma pri porastu odvisnostnih obolenj med svojimi najmlajšimi člani, bi morala budno spremljati gibljivo razmerje malih jezičkov.

Darja Zorc in Igor Pribac

Zahvaljujemo se vsem sodelavcem, ki so prispevali k nastajanju te številke, pa ne bodo omenjeni med njenimi avtorji: Sašu, Dari, Marti, Gregorju, Jožetu in tistim sodelavcem, ki so storili več, kot bi od njih ob tej priložnosti lahko pričakovali. Posebna zahvala za sodelovanje gre dr. Milanu Kreku in uslužbencem Ministrstva za notranje zadeve, ki so nam prijazno posredovali želene podatke in nam dali na razpolago svojo fotodokumentacijo.

Uredništvo